

Riskienhallinta ja suojaavuus kirjanpidon näkökulmasta

Riskienhallintapäivä 4.5.2017

Pasi Leppänen

Building a better
working world

Taustaa

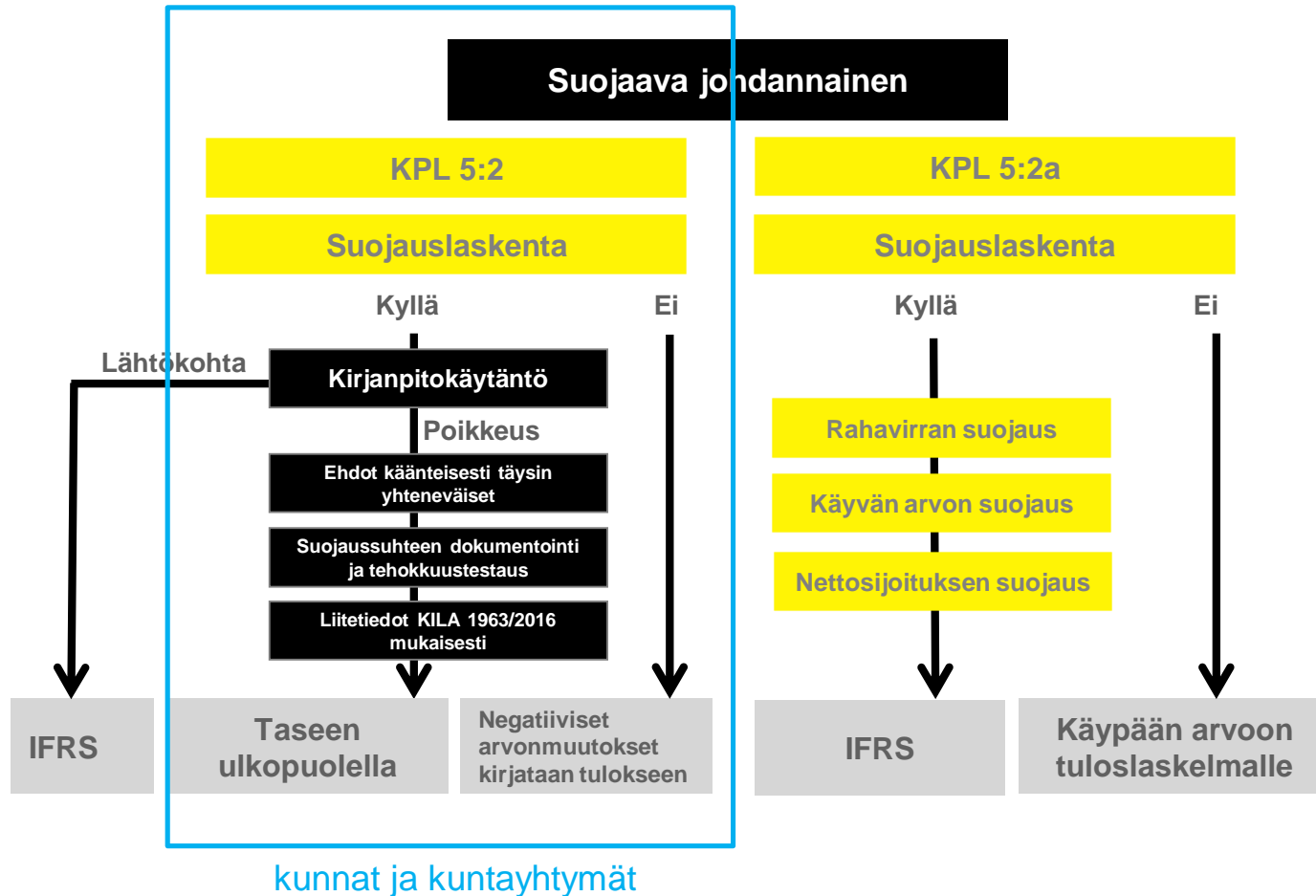
- ▶ useat kunnat käyttäneet koronvaihtosopimuksia korkoriskiltä suojautumiseen
  - ▶ tyypillistä vaihtuvan koron muuttaminen kiinteäksi
- ▶ korkotason alennuttua aiemmin tehdyt sopimukset ovat voineet muuttua epäedullisiksi
  - ▶ vanhoja sopimuksia purettu ja tilalle otettu uusia pitkäkestoisempia ja tulevaisuudessa voimaan tulevia koronvaihtosopimuksia, joissa myös mutkikkaampia elementtejä (esim. optioita)
- ▶ kirjanpitolautakunnan eli KILA:n lausuntojen mukaan kirjanpitokäsittelyyn vaikuttaa merkittävästi sopimuksen luonne – suojaava vs. ei-suojaava
- ▶ lausunnossa 1963 KILA tarkensi koronvaihtosopimusten suojaavuuden tulkintaa ja kirjauskäsittelyä

KILA:n lausunto 1963/2016

- ▶ lausunto suojauslaskennasta ja koronvaihtosopimusten käsittelystä
- ▶ lausunnon mukaan koronvaihtosopimusten käsittelylle on seuraavat vaihtoehtoehdot:
  - ▶ i) erillisarvostus bruttoperiaatteella (esim. negatiivisen käyvän arvon kirjaaminen)
  - ▶ ii) nettomenettely perustuen suojattavan erillislainan ja sitä suojaavan koronvaihtosopimuksen käänteiseen yhteneväisyyteen aiemmassa lausunnossa KILA 1912/2014 esitetyllä tavalla (korkomenojen oikaisu)
  - ▶ iii) lainasalkkua tai sen osaa suojaaviksi tarkoitettujen koronvaihtosopimusten käsittely IFRS-standardien mukaisesti

KILA 1963/2016 suojaavan johdannaisen käsittelyvaihtoehdot

KILA 1963/2016 taseen ulkopuolinen käsittely

- ▶ voidaan esittää liitetiedoissa jos
  - ▶ sopimusehdot ovat yhtenevät suojauskohteen kanssa
    - ▶ esim. koronvaihtosopimus, jossa sopimusehdot ovat yhteneväiset lainaehtojen kanssa ja muuttuvat korot kumoavat täydellisesti toisensa (mm. korkolattia lainassa voi estää tämän)
  - ▶ suojaussuhde on dokumentoitu kattavasti
- ▶ suojauslaskennan dokumentoinnissa tulisi ilmoittaa
  - ▶ suojauskohde
  - ▶ suojausinstrumentti
  - ▶ suojauksen tarkoitus
  - ▶ suojausmenetelmä
  - ▶ kriittiset tekijät suojaussuhteesta
  - ▶ suojauksen taloudellinen riippuvuus

KILA:n kuntajaoston lausunto 115/2017

- ▶ lausunto johdannaisten käsittelystä kuntien vuoden 2016 tilinpäätöksessä
- ▶ kirjanpitolautakunnan lausuntoa 1963/2016 johdannaisten käsittelystä ei sovelleta kuntien vuoden 2016 tilinpäätöksessä
  - ▶ johdannaisia käsitellään kuntien tilinpäätöksissä aikaisemman vakiintuneen käytännön mukaisesti edellyttäen, että se on kunnissa sovellettavan hyvän kirjanpitotavan mukainen
  - ▶ peruste lausunnolle oli se, että kunnat eivät voi soveltaa kirjanpitolain 5:2a § mahdollisuutta arvostaa johdannaissopimuksia tai muita rahoitusvälineitä käypään arvoon eikä kunnan kirjanpidossa ei sovelleta kirjanpitolain 7a lukua kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaan laadittavasta tilinpäätöksestä

KILA:n kuntajaoston lausunto 116/2017

- ▶ lausunto suojaustarkoituksessa tehtyjen koronvaihtosopimusten käsittelystä kuntien tilinpäätöksessä
- ▶ erillisarvostus ja bruttoperiaate lähtökohtana
  - ▶ noudatetaan myös jos sopimusta ei ole tehty suojaustarkoituksessa tai alun perin suojaustarkoituksessa tehty koronvaihtosopimus tai osa siitä muuttuu ei-suojaavaksi tai koronvaihtosopimus puretaan ennen eräpäivää ilman tehtävää vastakauppaa
- ▶ jos koronvaihtosopimuksen nimellismäärä ja voimassaoloaika vastaavat taseeseen merkittyä erillislainan määrää ja juoksuaikaa, voidaan poiketa erillisarvostuksen periaatteesta
  - ▶ sopimuksen rahavirrat kirjataan korkokulujen oikaisuksi, käyvän arvon muutosta ei kirjata ellei vastuun realisoituminen ole todennäköistä

KILA:n kuntajaoston lausunto 116/2017

- ▶ koronvaihtosopimuksen muuttamisessa, jatkamisessa tai korvaamisessa uudella sopimuksella ei ole kyse suojausinstrumentin purkamisesta, jos muuttaminen on osa kunnan dokumentoitua suojaussuunnitelmaa ja sopimuskokonaisuus on kunnan perustellun näkemyksen mukaan edelleen suojaava
  - ▶ vanhaa ja sen korvannutta uutta sopimusta voidaan tarkastella yhtenä kokonaisuutena
  - ▶ maksettavat ja saadut palkkiot voidaan jaksoittaa sopimusten (jäljellä olevalle) ajalle
- ▶ jos kunta on tehnyt koronvaihtosopimukseen liittyvän optiosopimuksen, tulee näitä sopimuksia käsitellä kirjanpidossa toisistaan lähtökohtaisesti erillisinä instrumentteina

Tiivistelmä kirjauksista

- ▶ koronvaihtosopimus on suojaava ainakin silloin, jos se kohdistuu lainapääomaan ja vastaa lainan korkoperusteita
  - ▶ suojaavan koronvaihtosopimuksen menot ja tulot kirjataan korkomenojen oikaisuksi laina-ajalle
  - ▶ lainasalkun suojaamisen mahdollisuuteen ei KILA:n lausunnoissa ole otettu suoraan kantaa
- ▶ tuloerä, jonka toteutumiseen liittyy epävarmuutta, kirjataan tuotoksi vasta kun toteutuminen on varmaa
- ▶ vaihtokaupat käsitellään bruttoperusteisesti
  - ▶ kirjaukset tehdään vaikka ei rahan liikettä (tulosvaikutus syntyy, koska purettu ja uusi sopimus kohdistuvat usein eri ajanjaksoille)
  - ▶ uuden sopimuksen palkkio jaksotetaan sopimusajalle

Suojauslaskennan soveltamisen kriteerit kansainvälisissä tilinpäätösstandardeissa

---

- ▶ IAS 39:n mukaan suojauksen on oltava tehokas paitsi suojaukseen ryhdyttäessä myös koko suojauksen ajan
  - ▶ tehokkuutta arvioidaan vertailemalla suojauskohteen käypien arvojen tai rahavirtojen muutosta ja sille vastakkaisen suojaavan järjestelyn eli suojausvälineen muutosta toisiinsa
  - ▶ tehokkuuskriteerit: 80-125 %
  - ▶ takautuva ja ennakoiva tehokkuustestaus
  - ▶ tehokas vs. tehoton osuus suojauksessa
  - ▶ suojauslaskennan soveltamisen vapaaehtoisuus

Koronvaihtosopimusten luonteen vaikutus

- ▶ suojaava sopimus voi muuttua ei-suojaavaksi jos esim. laina maksetaan pois ennen koronvaihtosopimuksen päättymistä
- ▶ lainakohtaisten suojausten lisäksi ns. lainasalkun suojaaminen yleistynyt
  - ▶ jos on suojattu lainasalkkua, on tarkasteltava lainapääoman lisäksi korkosidonnaisuuksia ja laina-aikoja
- ▶ jos sopimukset tulkitaan ei-suojaaviksi, niiden negatiivinen markkina-arvo vaikuttaa merkittävästi kunnan tulokseen
  - ▶ kirjauksesta voivat seurata myös määrärahojen ylittyminen, toimivaltuuksien tarkastelu ja vastuuvapauskysymykset

Koronvaihtosopimusten luonteen vaikutus

- ▶ pelkän koronvaihdon rinnalla yleistyneet mutkikkaammat sopimukset (optiot, korkokatot, korkolattiat, jatko-oikeudet jne.)
  - ▶ mutkikkaat sopimusehdot edellyttävät asiantuntemusta
- ▶ sopimuksia on tehty myös alkavaksi tulevaisuudessa
- ▶ sopimuksia on tehty niin, että niiden nimellisarvo ylittää tulevaisuudessa tällä hetkellä nostettujen lainojen jäljellä olevan pääoman
  - ▶ taustalla esim. ajatus, että tulevat investoinnit edellyttävät lainojen nostamista
  - ▶ organisaatiomuutosten vaikutus – maakunnat ym.?

Kokemuksia riskienhallinnasta

- ▶ kuntien säännöissä ja ohjeissa ei ole aina täsmällisesti määritelty millaisissa puitteissa ja millaisin valtuuksin sopimuksia voidaan tehdä
  - ▶ korkonäkemys
  - ▶ euromäärä tai suhde suojattavaan pääomaan
  - ▶ aikaväli
  - ▶ muut ehdot (optiot jne.)
  - ▶ päättävä viranhaltija tai toimielin
- ▶ epäselvät ohjeet kasvattavat riskiä taloudellisista menetyksistä ja vastuu päätöksistä voi olla vaikea osoittaa
- ▶ toisaalta suojauksen onnistumista on helppo arvioida jälkikäteen (jälkiviisaus)
  - ▶ vrt. vakuutukset

Esimerkki: Ote Kouvolan kaupungin rahoitustoiminnan periaatteista

---

Korkojohdannaisinstrumenteilla voidaan säätää lainasalkun profiilia. Johdannaisilla pystytään muuttamaan lainan tai lainasalkun korkosidonnaisuutta puuttumatta velkakirjoihin. Korkojohdannaisilla rajataan korkotason vaihtelua ja hajautetaan lainojen jakautumista eri korkosidonnaisuuksiin. On syytä pitää mielessä, että näkemyksenottoa on myös se, jos ei tehdä mitään.

Käytettävät korkosuojausinstrumentit rajataan kaupungin osalta yksiselitteisiin, konservatiivisiin instrumentteihin, joihin ei sisälly ennakoimattomia elementtejä. Täten kyseeseen voivat tulla esim. koronvaihtosopimukset, korkolattiat ja -katot, korko-optiot, swaptiot, kynnykselliset koronvaihtovaihtosopimukset tai purkuoikeudelliset koronvaihtosopimukset. Poikkeuksellisen markkinatilanteen inspiroimaa tuotekehitystä on syytä varoa. Yksilöllisen korkoratkaisun on oltava käyttäjälähtöinen, ei tarjoajalähtöinen.

Kaupungilla johdannaisten käytössä päätarkoitus on aina korkoriskin hallinta. Tiettyjen lainojen suojauksen lisäksi voidaan tarvittaessa käyttää myös tasesuojausta. Suojauksia on syytä hajauttaa eri ajankohtiin ja maturiteetteihin.

Kaupungin sijoitustoiminnassa johdannaisia ei käytetä spekulatiivisesti lisätuottojen tavoitteluun (esim. vipurahastot) vaan käyttö rajataan suojaustarkoituksiin.

Miten välttää riskit

- ▶ johdannaissopimusten käytön edellytysten määrittely rahoitustoiminnan periaatteissa
- ▶ toimivaltuuksien selkeä määrittely
- ▶ asiantuntemuksen varmistaminen
- ▶ suojauksen tehokkuuden jatkuva seuranta ja dokumentointi
  - ▶ kriittinen suhtautuminen tuleviin sopimuksiin ja ennakoiteihin
  - ▶ lainasalkun muutosten heijastuminen niitä suojaaviin sopimuksiin
  - ▶ suojauksen kuvaaminen
- ▶ kirjanpito-ohjeiden mukainen informaatio tilinpäätöksessä

Yhteystiedot

Pasi Leppänen

Julkisen sektorin palvelujen
johtaja, JHT, KHT

puh. 040 5206552

pasi.leppanen@fi.ey.com

Tutustu palveluihimme ja ota yhteyttä
asiantuntijoihimme osoitteessa

kasvuvoimaa.ey.fi

EY | Assurance | Tax | Transactions | Advisory

EY lyhyesti

EY on globaali tilintarkastuksen, verotuksen, liikejuridiikan, ja yritysjärjestelyiden asiantuntija ja liikkeenjohdon konsultti. Näkemysemme ja korkealaatuiset palvelumme vahvistavat luottamusta pääomamarkkinoiden ja talouden toimintaan kaikkialla maailmassa. Kasvatamme huippuosaajia, joiden yhteistyöllä lunastamme lupauksemme ja rakennamme parempaa työ- ja liike-elämää sekä toimivampaa maailmaa asiakkaillemme, omalle henkilöstöllemme ja yhteisöille, joissa toimimme. Lisätietoja löydät internetistä www.ey.com/fi. Voit myös seurata meitä twitterissä: @EY_Suomi.

EY viittaa globaaliin organisaatioomme ja saattaa viitata yhteen tai useampaan Ernst & Young Global Limitedin jäsenyhtiöön, joista kukin on erillinen oikeushenkilö. Ernst & Young Global Limited, joka on Yhdistyneen kuningaskunnan lakien mukainen yhtiö (company limited by guarantee), ei tarjoa palveluja asiakkaille. Lisätietoja organisaatiostamme löytyy osoitteesta ey.com.

© 2017 Ernst & Young Oy.

Kaikki oikeudet pidätetään.

Tässä julkaisussa olevat tiedot on tarkoitettu käytettäväksi ainoastaan yleisluonteisena tiedon lähteenä. Mikäli tarvitsette asiantuntijaneuvoja, suosittelemme ottamaan yhteyttä asiantuntijaan, joka voi avustaa yksittäisissä kysymyksissä.

ey.com/fi